

Aanhaken of afhaken?

De relatie tussen Passend onderwijs en het Centrum voor
Jeugd en Gezin met ruimte voor denominatie.

Aan

De heer Gert van Leeuwen, landelijk projectleider veldinitiatief Passend onderwijs.

Van

Drs. Wilbert Seuren

Vught, september 2009

Kennisnetwerk
Centra Jeugd en Gezin
Postbus 115
5260 AC Vught
Tel. 073 657 67 46
Fax 073 658 70 81
info@kcjg.nl
www.kcjg.nl
K.v.K. 3300373
Rabobank 13.98.71.128
BTW-nummer NL8118.10.124.B01

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	1
2	Hoofdpijnen van Passend onderwijs en hoofdpijnen van de CJG-ontwikkeling, parallellen en verschillen.	3
2.1	Ontwikkelingslijn Passend onderwijs.	3
2.2	Het loket Passend onderwijs.....	3
2.3	Ontwikkelingslijn Centra voor Jeugd en Gezin.	4
2.4	Vergelijkend schema Passend onderwijs en CJG.....	4
3	Grenzen en mogelijkheden van de samenwerking in de praktijk: scheiding of synergie?.....	7
3.1	Samenwerking is voor scholen noodzakelijk.....	7
3.2	(Passend) onderwijs vanuit de optiek van het CJG.....	7
3.3	Domeinafspraken als basis voor samenwerking.....	8
4	CJG, Passend onderwijs en identiteit: kans of complicatie?.....	10
5	Naar slimme netwerken en arrangementen waarbij ouder en kind centraal staan: “weten wie je moet bellen”.....	12

1 Inleiding

“Ik loop soms tegen problemen in gezinnen aan, die om een snelle aanpak vragen, maar ik weet niet wie ik zou moeten bellen.”

Directeur van een basisschool tijdens een werkconferentie over het Centrum voor Jeugd en Gezin, 1 april 2009, Barneveld

In het onderwijs bereidt men zich voor op de invoering van het Passend onderwijs onder aansturing van het ministerie van Onderwijs. Doel van de operatie Passend onderwijs is om voor elke leerling een onderwijsaanbod te realiseren, dat past bij zijn mogelijkheden en beperkingen. De planning is gericht op implementatie in 2011.

Tegelijk zijn de gemeenten in Nederland bezig met het opzetten van Centra voor Jeugd en Gezin onder aansturing van het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin. Deze centra hebben tot doel opvoedings- en opgroei-ondersteuning te bieden en er voor zorg te dragen dat ouders en kinderen in de zorg niet tussen wal en schip vallen. Beide operaties zijn vanuit verschillende optiek gericht op het bieden van goede zorg aan jeugd en ouders. Maar er is geen duidelijke afstemming tussen de twee beleidsoperaties. Wel stelt het Programmaministerie de eis aan het CJG dat het voor afstemming met het onderwijs zorg draagt. De wijze waarop dat gebeurt, wordt aan de lokale CJG's overgelaten. De Evaluatiecommissie Passend Onderwijs heeft inmiddels aan de minister van Onderwijs geadviseerd om de afstemming tussen het CJG en (het 1-loket) Passend onderwijs te verhelderen.

De commissie beveelt de staatssecretaris aan meer duidelijkheid te geven over de plaatsbepaling van het ene loket Passend onderwijs ten opzichte van de gemeentelijke Centra voor Jeugd en Gezin.

Het naar voren schuiven van het één-loket-concept als één van de prioriteiten bij de invoering van Passend Onderwijs lijkt op breed draagvlak te kunnen rekenen. Uit het onderzoek van het IVA (Pranger c.s., 2009) blijkt dat bij alle zgn. koplopers de totstandkoming van één loket hoog op de agenda staat, hoewel het loket in geen van de koploperregio's al volledig operationeel is. Uit het IVA-rapport (Pranger c.s., 2009, 56) komt naar voren dat de koploperregio's de relatie van het éne loket met de Centra voor Jeugd en Gezin als een belangrijk aandachtspunt zien. De verhouding tussen het éne onderwijsloket Passend onderwijs en het Centrum voor Jeugd en Gezin als fysiek inlooppunt wordt echter gezien als een bron van mogelijke verwarring voor gebruikers. Men vraagt zich af of het voor ouders wel duidelijk is bij welk loket of inlooppunt zij met welke vraag moeten zijn. Daarnaast voorzien de regio's voor hun loketten een coördinerende rol tussen onderwijszorg en jeugdzorg, terwijl de CJG's een coördinerende rol moeten spelen in de hulpverlening aan gezinnen. Het is duidelijk dat de regio's beducht zijn voor een situatie waarin de creatie van twee nieuwe 'loketten', in plaats van duidelijkheid juist onduidelijkheid en verwarring veroorzaakt. Het is daarom gewenst dat de overheid op korte termijn duidelijkheid schept over taken, verantwoordelijkheden en rolverdeling tussen de onder regie van OCW opererende verwijzings- en indicatiecommissies en de Centra voor Jeugd en Gezin die tot de gemeentelijke verantwoordelijkheid behoren. Om het IVA-rapport te citeren: “Wellicht is afstemming tussen beide ministeries opportuun.”

Uit: Advies Op weg naar Passend onderwijs, Evaluatie- en adviescommissie Passend onderwijs, juni 2009

De Evaluatie- en adviescommissie maakt hiermee duidelijk, dat de relatie tussen Passend onderwijs en het Centrum voor Jeugd en Gezin complex is, zeker voor ouders en jeugd. Het is de vraag of die duidelijkheid er gaat komen. De departementen stellen zich op het standpunt dat de lokale en regionale partijen, gemeenten en schoolbesturen, zelf vorm moeten geven aan Passend onderwijs, resp. de CJG's. Dat standpunt heeft tot gevolg dat scholen zich goed moeten afvragen hoe ze het beste kunnen inspelen op de CJG's. De vraag is hoe het loket Passend onderwijs goed kan aansluiten op het CJG en vice versa.

Deze notitie richt zich op schoolbesturen, die zich oriënteren op samenwerking met het CJG. De notitie is ook bruikbaar voor andere instellingen, die zich bezig houden met het inrichten van een CJG. Ze bevat een beknopte beschrijving van de ontstaansgeschiedenis van Passend onderwijs en de CJG's en zet de overeenkomsten en verschillen in schema. Vervolgens gaat de notitie in op de manier waarop het loket Passend onderwijs en het CJG op elkaar afgestemd kunnen worden. Hierbij komt in het bijzonder de vraag aan de orde op welke wijze schoolbesturen de denominatie van de school een plek in het beleid ten opzichte van het CJG vorm kunnen geven.

In deze notitie is de spellingswijze van Passend onderwijs met hoofdletter P overgenomen van het ministerie van Onderwijs. Het "één loket" of 1-loket waar in Passend onderwijs sprake van is, wordt steeds aangeduid als loket Passend onderwijs ter onderscheiding van andere loketten.

2 Hoofdpijnen van Passend onderwijs en hoofdpijnen van de CJG-ontwikkeling, parallellen en verschillen.

2.1 Ontwikkelingslijn Passend onderwijs.

Passend onderwijs is bedoeld om kinderen optimaal kansen te bieden, ongeacht de beperkingen die zij mogelijk hebben om hun talenten ten volle te ontplooien. De vraag hoe een optimale onderwijsloopbaan voor alle kinderen in te richten, houdt al veel kabinetten bezig. Tot nu toe kiest de overheid voor een gedifferentieerd aanbod, inspelend op een indeling naar soort en aard van de beperking: naast het regulier onderwijs is speciaal onderwijs voor blinden, doven, moeilijk lerende kinderen en kinderen met gedragsproblemen (cluster 1 t/m 4-scholen). Herhaaldelijk is de ambitie uitgesproken om de instroom in het speciaal onderwijs te beperken, maar de groei zette door, en de kosten namen toe.

Met Passend onderwijs kiest de rijksoverheid ervoor schoolbesturen de verantwoordelijkheid te geven voor het bieden van maatwerk aan alle leerlingen, ongeacht hun beperking. Scholen krijgen de plicht een leerling of aan te nemen of te plaatsen op een school die beter op zijn of haar beperking kan inspelen. De middelen worden gekoppeld aan de leerling, niet aan de school. Passend onderwijs borduurt voort op de samenwerkingsverbanden rond zorg in het primair (WSNS) en voortgezet (SWV VO) onderwijs, maar heeft een verplichtend karakter.

De realisering van Passend onderwijs heeft grote gevolgen voor het onderwijs. Afhankelijk van de keuzen die schoolbesturen regionaal maken, kunnen leerlingstromen anders gaan lopen dan nu. Dat heeft consequenties voor het personeel, en voor de bouw en inrichting van de scholen, willen ze kunnen inspelen op de behoeften van de leerlingen.

In Passend onderwijs speelt het loket Passend onderwijs een cruciale rol. Het loket is de makelaar tussen de behoeften van de leerling en het aanbod van de scholen. In de regelgeving is de taakstelling van het loket gericht op de intake en verwijzing van leerlingen naar de juiste onderwijsvoorziening. In de praktijk wordt die taakstelling verbreed naar andere aspecten van het zorgbeleid en zijn de ambities in de verschillende regio's verschillend. Dit compliceert de beantwoording van de vraag, hoe Passend onderwijs en het CJG op elkaar kunnen worden afgestemd.

2.2 Het loket Passend onderwijs

Het loket Passend onderwijs dat wordt ingericht, heeft kort samengevat de volgende functies:

- a. Het is een laagdrempelige vraagbaak voor ouders, scholen en andere belanghebbenden bij complexe, meervoudige onderwijs-zorg-problematiek
- b. Het indiceert op termijn integraal; alle indiceringen worden bij het loket Passend onderwijs neergelegd en daar vastgesteld; er is sprake van brede indicering waarbij de hulpvraag van het kind/de leerling/student leidend is.
- c. Het wijst op termijn de bij de indiceringen behorende budgetten toe; de toekenning van budgetten vindt plaats op basis van 'zorgzwaartepakketten' of op basis van duidelijke indicatoren van de vereiste/gewenste vormen van zorg, onderwijs en begeleiding.

- d. Het loket Passend onderwijs adviseert m.b.t. de inzet van ambulante begeleiding. De ambulante begeleiding (AB) wordt georganiseerd en gecoördineerd vanuit een AB-dienst. De ambulante begeleiding wordt vraaggestuurd georganiseerd. Het loket Passend onderwijs functioneert onafhankelijk van de AB-dienst maar is er wel aan gelieerd.
- e. Het loket Passend onderwijs verwijst voor vereiste/gewenste vormen van onderwijs, zorg en begeleiding naar bestaande organisaties in de back-office en geeft de juiste route aan.

2.3 Ontwikkelingslijn Centra voor Jeugd en Gezin.

De gedachte om te komen tot een Centrum voor Jeugd en Gezin is ontwikkeld door een aantal gemeenten, die onder de naam Gideons-gemeenten zochten naar een goede invulling van het lokaal preventief jeugdbeleid. Hun aanbeveling was om de opvoedingsondersteuning als basisvoorziening te introduceren in het gemeentelijk jeugdbeleid.¹ Dit gedachtegoed is overgenomen door de Operatie Jong, in .. ingesteld door het kabinet om de problemen in de jeugdzorg en het jeugdbeleid aan te pakken. Een belangrijke aanbeveling van Steven van Eijk van Operatie Jong was om de instellingen rond kind en gezin beter te laten samenwerken en nodeloze bureaucratie te bestrijden² door de inrichting van een Centrum voor Jeugd en Gezin. Het CJG zou onderscheid gaan maken tussen algemeen toegankelijke basisvoorzieningen, beschikbaar voor iedereen, en specialistische voorzieningen die voor een klein deel van de jeugd bestemd zou zijn. In het CJG komen diverse voorzieningen bij elkaar, die een rol spelen in de begeleiding van de geestelijke en lichamelijke gezondheid van kinderen en gezinnen, zoals de jeugdgezondheidszorg, het maatschappelijk werk en bureau Jeugdzorg.

Kort samengevat heeft een CJG twee taken, het inrichten van algemeen toegankelijke, laagdrempelige opvoedings- en opgroeiondersteuning (vaak front office genoemd) en het zorgen voor een samenhangend geheel van hulp en zorg voor één kind of gezin: één gezin, één plan bij multiproblemegezinnen (de back office). Het CJG is verantwoordelijk voor zorgcoördinatie, dat wil zeggen het bewaakt, dat er één instelling is, die per “casus” de samenwerking regelt tussen de betrokken instellingen. Als een jongere in een multiproblemegezin onder de hoede valt van bureau Jeugdzorg, zal bureau Jeugdzorg de zorgcoördinatie uitvoeren.

Het CJG bewaakt de uitvoering van de Verwijsindex risico's jeugdigen, als het college van B&W daartoe besluit (wetvoorstel tot wijziging van de Wet op de jeugdzorg). Het CJG zal zijn werkzaamheden afstemmen op het onderwijs (Zorgadviesteams, zorgloket Passend onderwijs) en de geïndiceerde jeugdzorg.

2.4 Vergelijkend schema Passend onderwijs en CJG

In onderstaand schema is een aantal aspecten van Passend onderwijs en het Centrum Jeugd en Gezin naast elkaar gezet.

---

¹ Opvoed- en opgroeiondersteuning als basisvoorziening, de Gideonsgemeenten, januari 2006.

² Koersen op het kind, Sturingsadvies Operatie Jong, Den Haag 2006

	Passend onderwijs	Centra Jeugd en Gezin
Doel	Voor elke leerling een onderwijsaanbod dat past bij zijn mogelijkheden en beperkingen via passende arrangementen.	Laagdrempelige ondersteuning bij opvoedings- en opgroeivragen van ouders en jeugdigen. Één gezin, één plan bij zorg voor multiprobleemgezinnen.
Impuls	Sterke groei van behoefte aan speciale voorzieningen in het onderwijs, met name cluster 4. Behoeft aan meer inclusief onderwijs.	Gebrekkige samenwerking tussen instellingen rond kind en gezin. Behoeft aan algemeen toegankelijke opvoed- en opgroei-ondersteuning.
Wettelijke basis	Aanpassingen van de wetten op het primair (WPO) en voortgezet onderwijs (WVO) en de Educatieve Centra (WEC).	Wet Maatschappelijke ondersteuning, Wet op de Jeugdzorg (wijzigingen in voorbereiding).
Intake	1-Loket voor indicatiestelling en routing (tenminste één fysiek loket per regio, vooralsnog front office) Zorgadviesteam.	Front office CJG (tenminste één fysiek, laagdrempelig inlooppunt per gemeente).
Aanpak	Stroomlijning van verschillende indicatieorganen (back office) Leerlingbespreking en handelingsplan in ZAT	CJG front office voor opvoedings- en opgroei-ondersteuning, lichte hulp, in CJG-verband samenwerkende instellingen bij complexere vraagstukken (CJG back office).
Beslissingsbevoegdheid voor totstandkoming	Schoolbesturen in verplichte (regionale of denominatieve) samenwerking.	Gemeenten (regionale samenwerking facultatief).

(Kern)partners	<p>Altijd:</p> <ul style="list-style-type: none"> – WSNS/SWV VO – IB/Leerlingzorg – (School)maatschappelijke werk – Bureau Jeugdzorg – Leerplicht <p>Vaak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Maatschappelijk Werk – Politie – MEE – Jeugd-GGZ – Schoolbegeleidingsdienst 	<p>Altijd:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Jeugdgezondheidszorg – Maatschappelijk werk – Bureau Jeugdzorg <p>Vaak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Onderwijs – MEE – Jeugd GGZ – Jeugd- en jongerenwerk
Kerncompetentie	Onderwijs, zorg gericht op leerproces.	Ondersteuning gericht op versterking opvoedingskwaliteiten, toeleiding naar zorg en hulp in complexe gezinssituaties.
Mogelijkheid voor denominatieve profilering of inrichten op denominatieve grondslag.	Formeel mogelijk, soms daadwerkelijk in de praktijk gebracht.	<p>Profilering: geïntegreerd in de front office, die bekend moet zijn met specifieke denominatieve vraag en daarop in moet kunnen spelen.</p> <p>Inrichten: in de back office op basis van vraaggerichte benadering naar behoefte van ouders, bijv. via afspraken met ketenpartners, die een denominatieve grondslag hebben.</p>
Bekostiging	Middelen van OC&W beschikbaar gesteld aan de schoolbesturen.	Brede doeluitkering CJG: bundeling van reguliere gelden voor jeugdgezondheidszorg, aangevuld met lokale middelen voor maatschappelijk werk. Additionele middelen voor inrichting CJG.

3 Grenzen en mogelijkheden van de samenwerking in de praktijk: scheiding of synergie?

3.1 Samenwerking is voor scholen noodzakelijk

Samenwerken is voor scholen geen keuze, maar noodzaak. Leerlingen leren beter als de omstandigheden (gezinssituatie, inkomen, woning, buurt) daarbij meehelpen. Sommige beperkingen kunnen de scholen zelf aanpakken, andere vragen om inzet van personen en instellingen van buiten de school. Wil de school haar taak optimaal kunnen realiseren, dan zal ze partners zoeken die kunnen zorgen voor goede randvoorwaarden voor goed onderwijs, zoals een veilige, ondersteunende omgeving thuis en in de buurt en de minimale financiële middelen om goed mee te kunnen op school.

Scholen worden ook benaderd als samenwerkingspartner bij het aanpakken van problemen die niet primair op het bordje van het onderwijs liggen. Instellingen voor welzijn of zorg beschouwen de school als “vindplaats” voor jongeren, die in de problemen (dreigen te) komen. Elk kind gaat naar school, elke ouder is in principe via school benaderbaar.

3.2 (Passend) onderwijs vanuit de optiek van het CJG.

Het onderwijs is een belangrijke bondgenoot voor het CJG. Het ministerie heeft die betekenis vastgelegd in de verplichting van CJG's om tot goede afstemming met het onderwijs te komen. Veel CJG's nemen het onderwijs op bij de kernpartners van het CJG. Andere mikken op concrete afspraken via de Zorgadviesteam in het primair en voortgezet onderwijs.

Welke betekenis heeft het onderwijs voor het CJG vanuit de optiek van de opvoedings- en opgroei-ondersteuning? We noemen hier de volgende elementen:

- De school biedt een vertrouwde omgeving voor algemene activiteiten voor opvoedingsondersteuning, zoals cursussen en voorlichtingsbijeenkomsten.
- Opvoedingsondersteuning kan onderdeel uitmaken van het aanbod van een brede school. Zo spelen in Eindhoven de SPIL-scholen een centrale rol bij de realisering van het CJG.
- Scholen kunnen het CJG goed informeren over actuele opvoedingsvragen, die zij signaleren bij leerlingen en ouders.
- Scholen kunnen informatie over het CJG beschikbaar stellen bij ouderactiviteiten en het CJG uitnodigen informatie te verstrekken of activiteiten uit te voeren.
- Scholen kunnen zelf activiteiten aanbieden voor jongeren met projectgeld of uit onderwijsmiddelen (maatschappelijke stage) activiteiten laten doen binnen het onderwijsprogramma, bijvoorbeeld peer educatie.

Vanuit de optiek van de CJG back office biedt samenwerking meerwaarde om de volgende redenen:

- het onderwijs biedt veel expertise rond speciale zorg voor kinderen. Deze voorzieningen kunnen een substantieel onderdeel van het zorgarrangement uitmaken.
- Scholen zijn steeds beter in staat te signaleren dat er problemen zijn in het gezin, die om een zorg- of hulpaanbod vragen vanuit het CJG.

3.3 Domeinafspraken als basis voor samenwerking

Hoe komt de juiste zorg op de juiste plaats? De school zal deze vraag beantwoorden vanuit de optiek van het leerproces van de leerling: welke factoren belemmeren een goede ontplooiing van de talenten van de leerling en wat kunnen we daaraan doen? De indicatiestelling via het loket Passend onderwijs zal erop gericht zijn, de leerling op die school te plaatsen, die hem of haar optimale ontplooiingskansen biedt. Het loket zal ook zorg dragen dat die school over de juiste expertise beschikt. Het Zorgadviesteam zal op basis van verschillende deskundigheden bekijken welke aanvullende zorg geboden moet worden als er toch problemen ontstaan.

De belemmerende factoren kunnen buiten de competentie en scope van de school vallen. In die situaties moeten het loket Passend onderwijs en het Zorgadviesteam kunnen terugvallen op de expertise van (de back office van) het CJG. Hieraan zitten twee belangrijke voordelen voor het onderwijs:

1. de school kan zich concentreren op haar kerntaak: het geven van goed onderwijs.
2. De school hoeft niet zelf op zoek te gaan naar de juiste expertise, waar niet-onderwijs gerelateerde zorg nodig is maar schakelt het CJG in.

Voorbeeld: als de onderwijsloopbaan van een leerling verstoord wordt door geldproblemen in het gezin, en de school vermoedt een gokverslaving bij een van de ouders, dan kan de school via het ZAT het CJG inschakelen en hoeft niet zelf op zoek naar een instantie voor schuldsanering en een instantie voor aanpak van de verslaving. De school focust op het leerproces van de leerling en de daarbij in te zetten leerlingzorg en –begeleiding.

De valkuil van deze benadering is dat de route naar de juiste zorg bureaucratiseert en dat alle betrokkenen steeds met elkaar in overleg moeten zijn. Om dat te voorkomen is het van belang om tot een afbakening van taken te komen. De afbakening loopt in het geschetste voorbeeld langs de lijnen van verschillende domeinen. De school opereert in het “leerdomein” en bekijkt de zorg vanuit de optiek van het onderwijs. Het CJG biedt het onderwijs via het loket Passend onderwijs of via het Zorgadviesteam de toegang naar het hulp- en zorgdomein als dat nodig is. Vaak werkt deze vorm van afbakenen in de praktijk al goed, bijv. via de ZAT’s. In dat geval is de invoering van de loketten Passend onderwijs en het CJG niet meer dan een verankering van het bestaand beleid. Als deze werkwijze nog niet goed verloopt, dan biedt de inrichting van het loket Passend onderwijs en het CJG de kans om slimmer te gaan samenwerken.

In schema ziet de afbakening tussen de domeinen er als volgt uit.

Figuur 3.1. Loketten en back office in één model

In de buitencirkels of ovalen zitten de poorten of loketten. Deze hebben een eigen taakstelling, bijvoorbeeld het toekennen van ambulante begeleiding door het loket Passend onderwijs. Daarnaast biedt het loket toegang tot de back office. Als blijkt dat de casus meer expertise vraagt dan het loket kan bieden, doet het loket een beroep op de back office. De back office arrangeert het aanbod op basis van de vraag van de ouder of jeugdige. Dit arrangement kan bestaan uit verschillende componenten, die door verschillende instellingen geboden worden. De instellingen verplichten zich om een optimaal arrangement te bieden, ongeacht welke instelling daarbij betrokken is. In het schema is ook het Veiligheidshuis opgenomen omdat dat ook gebruik maakt van expertise uit de back office. Het Veiligheidshuis valt echter buiten de scope van deze notitie.

De binnencirkel of back office bestaat uit de instellingen, die zich met de zorg voor jeugd en gezin bezig houden. De kernpartners zijn de Jeugdgezondheidszorg en het Maatschappelijk Werk, vaak aangevuld met MEE en Jeugd GGZ. Instellingen die op levensbeschouwelijk grondslag zijn georganiseerd, maken deel uit van de back office.

Hoe organiseer je de back office, gelet op de vragen die er vanuit de loketten bij de back office komen? Om goed in te spelen op de vragen van de loketten of front offices ordenen de instellingen in de back office de expertise analoog aan de domeinen en maken die toegankelijk. Dit houdt in dat er binnen de back office een clustering plaatsvindt van expertise rond leren, rond opgroeien en opvoeden, rond geïndiceerde jeugdzorg en rond veiligheid.

De overlapgebieden in het schema staan voor de samenwerking en afstemming tussen de professionals uit de cirkels en de ovalen.

4 CJG, Passend onderwijs en identiteit: kans of complicatie?

Het schoolbestuur zal zich steeds moeten afvragen, in hoeverre samenwerken bijdraagt aan de realisering van zijn doelstellingen en in hoeverre het in staat is bij te dragen aan doelstellingen van andere instellingen/overheden zonder de eigen doelen in gevaar te brengen. Hierbij zal het schoolbestuur afwegen of de signatuur van de school bijzondere eisen aan de samenwerking stelt en zo ja, in welke mate daaraan voldaan kan worden.

Deze afweging kan het schoolbestuur en zijn samenwerkingspartner zien als een complicatie, maar ze kunnen ook besluiten om hiermee pragmatisch om te gaan. We werken dat hier uit. Daarbij maken we een onderscheid tussen het CJG als centrum voor opvoeding- en opgroeiondersteuning en het CJG als coördinator van zorg.

CJG front office als centrum voor opvoeding- en opgroeiondersteuning

Ouders bepalen hoe zij hun kinderen willen opvoeden. Bij hun manier van opvoeden zal de levensbeschouwing een belangrijke rol spelen. Als zij advies willen inwinnen, zullen ouders zich afvragen of de adviezen passen bij hun levensbeschouwing. Maar van de overheid kun je niet vragen dat ze per levensbeschouwing een CJG bekostigt. Wel mogen ouders verwachten, dat een basisvoorziening zoals het CJG toegankelijk en adequaat is ongeacht de levensbeschouwing van de cliënt. Hoe kan dat in de praktijk vorm krijgen?

De front office kan daar vorm aan geven door voldoende veiligheid te bieden (in de zin van bescherming van privacy en vertrouwelijkheid met de levensbeschouwelijke achtergronden van het gezin). Het CJG zal zich goed moeten verdiepen in de betekenis van de levensbeschouwing voor de ouders, en zodanig handelen, dat de ouders zich door het CJG daadwerkelijk geholpen weten bij hun vraag/probleem. Het CJG kan inspelen op de behoeften van de ouders, door ontmoetingen of activiteiten te organiseren op voor de ouders vertrouwde plaatsen, bijvoorbeeld op de school van hun kinderen of een school van hun levensbeschouwing.

JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding heeft onderzoek gedaan naar de behoefte aan opvoedingsondersteuning in bij ouders binnen de gereformeerde gezindte. JSO kreeg contact met de ouders door met het volgende rekening te houden:

“• Plaatsen bezoeken waar ouders al komen, zoals het consultatiebureau en de basisscholen. Dat zijn plaatsen, waar ouders zich op hun gemak voelen.

- Respecteren van de behoefte aan privacy door de mogelijkheid te bieden het vraaggesprek thuis te laten plaatsvinden en het gesprek alleen te voeren.
- Inzetten van sleutelfiguren, die al contact hebben met ouders en vertrouwen genieten.
- Bevorderen van een veilige sfeer, waarbij gelet is op houdingsaspecten. Bij deze groep ouders is met name zorgvuldig omgegaan met passend taalgebruik en het dragen van passende kleding.³”

Deze aanpak is evenzeer toepasbaar door het CJG.

³ Onderzoek naar bereik en behoefte aan opvoedingsondersteuning van specifieke groepen ouders, JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding, Gouda 2005, pag. 13.

CJG back office als toegang naar de zorginstellingen

Nederland biedt een breed palet aan zorg- en hulpvoorzieningen. Een aantal daarvan is georganiseerd op levensbeschouwelijk grondslag en voldoet aan de kwaliteitseisen. Als cliënten van het CJG vragen om hulp of zorg op levensbeschouwelijke grondslag, kan die dus ook geboden worden mits de samenwerkende instellingen in het CJG-netwerk daarvoor de gelegenheid bieden en krijgen. Elke betrokken instelling, ook de instelling op levensbeschouwelijke grondslag, zal zich moeten richten naar de vereisten die er wettelijk aan het CJG worden gesteld. In het CJG moet voorzien zijn in procescoördinatie, een escalatiemodel en doorzettingsmacht.

Wat betekent dit voor de schoolbestuur dat samenwerking met het CJG zoekt. Het schoolbestuur zal precies moeten bepalen, welk resultaat het beoogt met de samenwerking en in hoeverre de denominatie van de school de vorm van de samenwerking mede moet bepalen. Als de keuze valt op participatie van een instelling van de eigen signatuur, zou het schoolbestuur het CJG hierom nadrukkelijk kunnen vragen. CJG's zullen hier zeker gevoelig voor zijn, omdat zij het onderwijs beschouwen als een van de belangrijkste ketenpartners.

Dit keuzeprocess is niet alleen van de welwillendheid van het CJG afhankelijk maar ook van manier waarop de gemeente als verantwoordelijke voor de totstandkoming en functioneren van het CJG haar regierol invult. Als de gemeente voor een open benadering kiest en stuurt op een CJG dat een passend aanbod biedt binnen een gegeven budget op basis van bepaalde kwaliteitscriteria, dan kan het CJG vervolgens een arrangement bieden dat past bij de vraag van de wens van de ouders. Als de gemeente voor een gesloten benadering kiest en zelf wil bepalen welke instellingen onderdeel uitmaken van de back office van het CJG, kan het lastiger worden, als ze daarbij sommige instellingen uitsluit. De gemeente beperkt in dat geval de ruimte voor een levensbeschouwelijke invulling van het aanbod. In de praktijk ontstaan nu al varianten die voldoen aan de behoefte aan levensbeschouwelijke opvoedings- en opgroeiondersteuning.⁴

---

⁴ Op Schouwen Duiveland maakt christelijke zorgorganisatie Agathos-Thuiszorg onderdeel uit van de front office van het CJG. In Barneveld participeert christelijke organisatie voor zorg en welzijn HdS als kernpartner.

5 Naar slimme netwerken en arrangementen waarbij ouder en kind centraal staan: “weten wie je moet bellen”.

Alle partijen die zich met de zorg voor jeugd en gezin bezig houden, zullen beter met elkaar moeten gaan samenwerken. Daarvoor zijn netwerken nodig, die krachtadig kunnen handelen, zonder af te doen aan de autonomie van de samenwerkingspartners. Het CJG is een voorbeeld van een netwerk van autonome partijen die zich verbinden tot samenwerking rond de zorg voor jeugd en gezin. Het onderwijs maakt in principe geen deel uit van dit netwerk, maar zal er veel te maken krijgen. De samenwerking tussen onderwijs en CJG kan alleen goed functioneren als de school duidelijke antwoorden krijgt over de vraag, wie benaderd moet worden voor welk probleem en welke rol de school zelf moet spelen bij het inrichten van de hulp en zorg.

Als een CJG meer als een keten dan als een netwerk functioneert, kan dat tot gevolg hebben, dat er veel tijd heen gaat met het bepalen welke instelling voor welk probleem aanspreekbaar is en in overdracht van dossiers. Het onderwijs kan het CJG aanspreken op snelheid van handelen en goede terugkoppeling. De samenwerking met het CJG moet leiden tot een snelle, zo mogelijk integrale intake of screening en tot een samenhangend aanbod van hulp en zorg rond het gezin met een duidelijke regeling voor de coördinatie van de zorg. Veiligheid van kind en gezin moeten prioriteit hebben.

De school mag van het CJG vragen dat er efficiënt wordt gewerkt. De toename van loketten en netwerken heeft als risico dat iedereen met iedereen in overleg moet. De kunst van de samenwerking is om “goed samen te werken door zo min mogelijk samen te werken”. Voor een goede samenwerking zijn een goede afbakening van taken, goede communicatie, transparantie over het eigen functioneren, en monitoring van het proces en de resultaten. Zo min mogelijk samenwerken betekent vertrouwen hebben in elkaars functioneren en daarover verantwoording tegenover elkaar afleggen zonder over alles overleg te voeren.

Om dit vertrouwen te borgen moeten de verbindingpunten tussen het netwerk (de back office) en de loketten goed functioneren. Ze moeten goed geïnformeerd zijn over het functioneren van het loket en de verbinding met de back office. Ze moeten elkaar informeren over de ontwikkelingen in de verschillende loketten en op de verschillende snijpunten. Hun kerntaak is het realiseren van een efficiënte en effectieve vorm van informatievoorziening, waarvan het Digitaal Dossier Jeugdgezondheidszorg en Verwijsindex risico's jeugdigen onderdeel uitmaken, maar mogelijk ook andere informatiebronnen.

Binnen de back office moeten de slimme arrangementen tot stand komen. De vraag van ouder en kind moet hierbij leidend zijn. In de aanpak moet één gezin, één plan centraal staan. De back office kan ervoor kiezen, expertise te ordenen op basis van de leeftijdscategorie van het kind. Er komen dan teams met experts vanuit de verschillende domeinen, die gemeen hebben dat ze met kinderen werken in een bepaalde leeftijdscategorie, bijvoorbeeld 0-4 jaar, 4-12 jaar, 12-16 jaar en 16 jaar en ouder.